Het 'monster' Nederlands

Henry Habibe

De op Aruba geboren dichter, criticus en letterkundige Henry Habibe presenteerde 14 november 2008 in de Centrale Bibliotheek van Den Haag zijn nieuwe dichtbundel 'Vulkanisch Samenzijn'. Habibe stelde zijn inleiding bij deze presentatie beschikbaar voor publicatie in de Ñapa.

Tekst: Henry Habibe Foto: Archief

Ik was aan het begin van dit jaar op Aruba en gaf daar een zestal workshops aan het *Instituto Pedagógiko Arubano*, het IPA.
Het had te maken met het wezen en de techniek van poëzie. Men bleek daar bijzonder geïnteresseerd te zijn in het produceren van teksten in het Papiamentu.
Maar wat heeft dit te maken met mijn bij Uitgeverij In de Knipscheer in Haarlem verschenen bundel *Vulkanisch Samenzijn*?

Op Aruba heb ik een paar mensen het manuscript van mijn bundeltje laten lezen. De enige reactie die ik kreeg was: 'Waarom niet in het Papiamentu?'
Ik antwoordde: 'Ik héb toch al het een en ander in het Papiamentu geschreven! Bovendien *wilden* deze gedichten niet in het Papiamentu te voorschijn komen!' Een enkeling vroeg daarop nog: 'Maar... kan je ze niet in het Papiamentu vertalen?' Ik zei dan: 'Als je een vertaler hebt, dan wil ik best met hem meewerken.'
Men schijnt dus op Aruba, maar dat geldt ook voor Curaçao, een beetje eigenzinnig te zijn als het om de taal gaat waarin literair werk gecreëerd wordt.
Een kleine anekdote. Deze heeft met de taalkwestie te maken. In 1986 heb ik een gedicht geschreven met de titel 'Papiamentu na kaminda' - Papiamentu onderweg. Het gedicht was uiteraard in het Papiamentu en werd opgedragen aan *Julio Perrenal*. Het gaat hier niet om één, maar om drie personen: Pierre Lauffer, Jules de Palm en René de Rooij. 'Julio Perrenal' is een samensmelting van deze drie namen.
Dat zijn de mensen die omstreeks 1942 een hernieuwde belangstelling wilden wekken voor het gebruik van het Papiamentu in de literatuur, vooral waar het om poëzie gaat.
Men heeft dit gedicht op een poster laten afdrukken en het heeft ook een mooie plaats gekregen in de Openbare Bibliotheek op Curaçao. Recent heeft het ook een plekje gekregen in de Haagse bibliotheek. Publicist Aart Broek vroeg mij ooit of ik dit gedicht in het Spaans zou willen vertalen. Dat heb ik met genoegen gedaan. Omstreeks 1995 zag ik niet alleen de Spaanse, maar ook de Franse en Italiaanse vertaling in een literair tijdschrift uit België (*MicRomania*). Dat is pas mooi werk, Aart! Nog later, in 2007, kwam ik de Engelse vertaling tegen in de *Journal of Caribbean Literatures* uit de Verenigde Staten.
Ik kreeg veel complimenten naar aanleiding van dit gedicht. Tja, complimenten, totdat wijlen Boeli van Leeuwen een keertje langs kwam. Ik werkte in die tijd op het departement van Onderwijs op Curaçao.
Boeli ging vóór de poster staan die aan de wand hing, en las hardop voor zichzelf één specifieke strofe van het gedicht. Hij schudde zijn hoofd alsof hij iets wilde afwijzen. Ik citeer de bewuste strofe voor u:

Den kura'i skol
nos a stiwa su palabranan
manera un fortalesa
kontra e monster
di 'aap, noot, mies
en hoedje van papier'.

De Nederlandse vertaling is van Aart Broek en Lucille Berry-Haseth:

en op de speelplaats
verstouwden wij zijn woorden
tot een bastion
tegen het monster van
'aap, noot, mies'
en 'hoedje van papier'

De woorden, waarvan hier sprake is, werden dus als het ware 'opgestapeld om als een bastion te fungeren tegen het Nederlands'.
En dit kon Boeli kennelijk niet behagen.

Het spreekt vanzelf dat deze gedachte met betrekking tot het Papiamentu en het Nederlands die van de toenmalige jongen van veertien was. Dus betrekking hebbende op de schoolsituatie *in de jaren vijftig*. Telkens kwam er namelijk een frater aanlopen, tijdens
het speelkwartier, die het *hem* en zijn vrienden verbood om Papiamentu te spreken.

De dichter van 'Papiamentu na kaminda' herinnerde zich dit optreden van de fraters. En bij het schrijven kwam dat weer bij hem op, als in een droom. Er staat ook in het gedicht duidelijk te lezen:` ...toen, in mijn *dromen*, hieven slaven hun liederen aan...'
Het jongetje vond het heel vreemd en onterecht misschien dat hij zijn eigen taal niet vrijuit mocht spreken.
Maar mijn vriend Boeli kon waarschijnlijk niet goedvinden dat het Nederlands als een 'monster' gezien werd. Dat is natuurlijk heel begrijpelijk!

Goed. Het jongetje is opgegroeid. We zijn nu ruim een halve eeuw verder. Hij heeft het een eindje verder geschopt, *dank zij het Nederlands.* Hij heeft kennis mogen maken met andere vreemde talen. Hij heeft kunnen proeven van de woordkunst van Guido Gezelle en van de Nederlandse 'Tachtigers'. Hij heeft ook kunnen genieten van de muzikale 'incantatie' van de poëzie van Paul van Ostaijen en Jan Engelman. Wat is er dan op tegen dat hij - veel ouder geworden - ook eens in het *Nederlands* wat op papier zet?
Het Nederlands werd toen inderdaad als een 'monster' beschouwd, maar dat was het standpunt van de jongen van *veertien* jaar. Boeli hoefde echt niet ongerust te zijn.

Uit *Vulkanisch Samenzijn* één gedicht. Ik kies - met een zekere eerbied - het gedicht uit dat indertijd de goedkeuring van wijlen Tip Marugg wegdroeg. Ik was - omstreeks 1996 - bij hem op bezoek en las het hem voor. Hij zei 'mooi', alleen zou ik 'witte strand' in 'ivoren strand' willen veranderen.
Ik kan mij levendig voorstellen dat u ernaar benieuwd bent of ik zijn advies opgevolgd heb...

Het betreft gedicht XII uit *Vulkanisch Samenzijn.*

Met jou in mijn gedachten
denkt de hele wereld
aan jou

Hoog aan de hemel
de maan statig in haar zilver
de kantjes van de wolken
de keien op de vlakte
de kruinen van de golven

Midden in een carnavalsfeest
de haven gestoken
in een glinsterend kostuum
de sterren indommelend
en de stilte overal genesteld

Een zwoelwulpse bries
legt de golven neer
op het ivoren strand
waar je naam
ingekrast wordt

In de nacht doemen
je dromerige ogen op
het git van je haar
en de geur van de rode rozen
die de natuur in watten leggen

Had jij me niet
de kus van de maan aangereikt
hadden je dichte ogen
het geluk niet in mij gekerfd
was jij niet via mijn poriën
mijn ziel binnengeslopen
dan was ik vanavond niet
met jou de hele wereld afgereisd